

Oponentský posudek na diplomovou práci Kateřiny Radové na téma
Prima facie status jako možné řešení hromadného přílivu uprchlíků

Ve své diplomové práci se autorka věnovala velmi zajímavé otázce související s komplexní problematikou azylového a migračního práva. Autorka se zaměřila na některé klíčové otázky aplikovatelnosti individualistického přístupu k definici pojmu uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy v kontextu masového přílivu uprchlíků do Evropy (ŽÚ). Studie pojednává o teoretických a praktických problémech, které jsou nepochybně vhodným tématem diplomové práce na právnické fakultě. Navíc je třeba vyzdvihnout, že toto téma dosud nebylo v české odborné literatuře příliš zpracováno.

Formální aspekty

Práce obsahuje 65 stran čistého textu. Práce je vybavena přiměřeně rozsáhlým seznamem použité literatury v anglickém a českém jazyce. Výběr literatury odpovídá hlavnímu zaměření studie a umožňuje kritickou reflexi relevantních otázek mezinárodního uprchlického práva ve světle relevantní domácí a zahraniční odborné literatury.

Práce se sekundární literaturou a s poznámkami pod čarou je velmi solidní. Za určitou slabinu lze považovat absenci seznamu použitých zkratk, který patří ke standardnímu vybavení diplomových prací. To by mělo platit ještě více pro studie, ve kterých se vyskytuje nadměrně velký počet zkratk. Práce je čtivá a psaná odborným jazykem.

Z formálního hlediska diplomová práce splňuje kritéria kladená na tento druh vědecké studie.

Obsah

Kromě úvodu a závěru autorka členila svoji práci na čtyři části. Systematika je vyvážená a odpovídá struktuře analyzovaného problému. V úvodu autorka velmi přesně vymezila výzkumnou otázku práce. Hlavním cílem práce je vyjasnění pojetí prima facie určení statusu uprchlíka a zodpovězení otázky, zda je tento nástroj využitelný v kontextu hromadného přílivu uprchlíků. Jako hlavní referenční rámec má přitom sloužit ŽÚ.

V první části studie (kapitola 2) se autorka zaměřila na konkrétní způsob určování statusu uprchlíka v mezinárodním právu. Autorka nejprve vychází z tradičního přístupu k pojetí uprchlíka ve smyslu ŽÚ, který je individualistický. Současně upozorňuje na určité nevýhody tohoto přístupu, a to zejména v kontextu výkladu pojmu „oprávněné obavy z pronásledování“. Podle autorky je individuální přístup „velice nákladný, dlouhý a v případech

velkého přílivu osob často nepraktický či přímo nereálný“. V návaznosti na názory v doktríně se autorka proto věnuje skupinovému přístupu, přičemž rozlišuje mezi prima facie přístupem ve skupinové situaci a v situaci, kdy je aplikován v individualizovaném řízení jako důkazní pravidlo.

Druhá část práce (kapitola 3) pojednává o možnostech praktické aplikace „prima facie statusu uprchlíka“. Autorka vymezila relevantní kritéria jako např. objektivní situaci v zemi původu a počet příchozích uprchlíků. Po důkladném rozboru dostupné odborné literatury se autorka zaměřila na aplikaci prima facie určení statusu uprchlíka ve skupinových situacích. V navazující třetí části autorka řeší možné praktické problémy související s prima facie určením statusu uprchlíka. Autorka si všimla, že otevřenost vůči celé skupině na základě obecných kritérií může zajistit ochranu i takovým osobám, které si podle ŽÚ ochranu nezasluhují. Další problém se týká přístupu velkého počtu uprchlíků s prima facie statutem k nástrojům trvalé integrace do hostitelské společnosti. Závěry autorky v tomto bodě poněkud kolidují s tvrzením v podkapitole 4.5, že ochrana je pouze dočasná. Zajímavé jsou také úvahy o kvalitě či rozsahu ochrany získané na základě prima facie určení statusu uprchlíka. Zde by bylo vhodné podrobněji analyzovat standardy ochrany podle ŽÚ, které staví místy na zákazu rozlišování mezi uprchlíky a jinými cizinci na území hostitelského státu (např. čl. 17, 18, 19 a 21 ŽÚ), někdy ale také na zákazu rozlišování mezi uprchlíky a občany státu (např. čl. 20, 22, 23 a 24 ŽÚ). Ve světle těchto ustanovení není zcela jasné, jakým způsobem má být ochrana rozšířena postupně nebo jak by mohl být odůvodněn nižší standard v případě prima facie uprchlíků. Je také otázkou, jakým způsobem má být koncipována a aplikována zmíněná derogační doložka pro případ prima facie uprchlíků (str. 52).

Ve čtvrté části práce (kapitola 5) se autorka věnuje dosavadním formám řešení hromadného uprchlictví v Evropě. Po srovnání nástrojů společného evropského azylového systému autorka upozornila na rozdíly mezi koncepcí prima facie určení statusu uprchlíka a unijní koncepcí dočasné ochrany, která zůstala dosud pouze v teoretické rovině. Autorka právem poukázala na možná bezpečnostní rizika spojená s případnou aplikací koncepcí prima facie určení uprchlíka v Evropě. Ve světle vymezení sdílených pravomocí EU a členských států by bylo zajímavé zkoumat, nakolik mohou jednotlivé státy přikročit k aplikaci prima facie určení statusu uprchlíka. Je nutné, aby taková změna byla zavedena společnou unijní normou?

V závěru autorka přehledným způsobem shrnula výsledky studie a navrhla diferencovaný přístup k prima facie určení statusu uprchlíka v rámci probíhající diskuse o globálním paktu o bezpečné, řízené a legální migraci. Závěr je logickým vyústěním červené nitě, která se prolíná celou prací. Z tohoto důvodu je také zřejmé, že cíle práce byly splněné.

Celkové hodnocení

Diplomantka předložila mimořádně kvalitní studii, která jak z formálního hlediska, tak i obsahově splňuje všechna kritéria kladená na diplomovou práci na Právnické fakultě UK. V celé řadě aspektů běžné standardy převyšuje. Lze vyzdvihnout angažovaný a autentický vědecký zájem autorky. Doporučuji, aby autorka svoji práci či alespoň její část publikovala a své poznatky takto zpřístupnila širší odborné veřejnosti.

Práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou „výborně“. V rámci ústní obhajoby by se mohla diplomantka vyjádřit k podnětům obsaženým v tomto posudku a k následujícím otázkám:

1. Na straně 13 označuje autorka tzv. Příručku UNHCR za „nejvíce autoritativní instrument“. Jaké je postavení Příručky v systému mezinárodního práva? Jakým způsobem má být hodnocena „autorita“ konkrétního dokumentu?
2. Autorka na straně 20 tvrdí, že „prima facie určení statusu uprchlíka ve skupinových situacích je například široce využíváno v Africe a Latinské Americe“. Bylo by vhodné vysvětlit, jak konkrétně vypadá tato praxe a jakým způsobem je zabezpečen status „prima facie uprchlíků“.
3. Jaký je význam praxe států pro výklad mezinárodních smluv obecně a konkrétně pro výklad ŽÚ?

V Praze dne 20. ledna 2018

Doc. Dr.iur. Harald Scheu, Ph.D.